

miren; / com un li *afica* / s'altr li treu», endevinalla menorquina («es pastó de pasta, es dos uis i es dos punys des pastador», Camps Merc. I, 255); «va fer un mosset de qualsevol cosa i s'*aficà* a's llit», JCastelló (*Rond. Eiv.*, 12; PzCabr. «meter»).

Aquesta variant derivada ha restat, en canvi, estranya a tota la resta de l'idioma, de manera que en contrast amb el català *ficar* només escau parlar d'oc. ant. *aficar* (al costat de *ficar*, més aviat més freqüent i no menys antic) i sard logud. *afficare* «speranzare, calcolare», amb el derivat *afficu* «speranza» (*pónner afficu*, Wagner, *ASNSL* CLX, 231), del qual és manlleu l'alguerès *afico* 'perseverança en el treball'. Dialectalment *aficar* en el Continent no m'és conegut enlloc, almenys en el Princ. ni el Ross., i ben poc en valencià comarcal; excepció única que puc indicar, cap a Castelló, la frase ponderativa «en tot t'*afiques*, hasta en los tolls» (Borràs Jarque, *BSCC* xv, 244).

No cal pas negar que antigament poguésser haver-hi alguna aparició, però molt minoritària, car només en Lllull, i un sol cop, he trobat el derivat *aficament*: «En tan gran *aficament* e en tan gran frevor estava Blanquerna en contemplació, del sol post tro al prim son, que con s'era colgat e durmia, viyares li era que fos ab Déu, segons que havia feta sa oració», *Blanq.* (*NCL* II, 266.6): és un hapax que segurament hem d'explicar, per influència occitana, perquè Lllull vivia molt en aquell moment de cara a Montpeller; i en general crec que aqueixa singularitat del català insular l'hem de comprendre com una deixa de l'aportació occitana a la conquesta de les Balears, a la qual aquestes deuen altres tendències occitanoides (ja sovint assenyalades), com l'ús de mots tals com *gavatx*, accentuació dels pronoms enclítics, ultracorrecció de la *-s* ometent-la entre vocals, el vulgar *à* o *è* per *der* 'aire', etcètera.

Un altre derivat antic d'aquesta variant fou *afic* 'esforç, insistència' (i avui mall. 'acte de trobar un bon càrrec'; cf. el cast. vg. *empño* 'recomanació'). Però aquest *afic* en catalans, només el sé en trobadors del S. XIII: «un folh *afic* an pres cité enuójés, / encontr'amor, e fan gran vilanatge, / que si una ·n lauzatz que serà pros, / clamar-vos-an fenhedor per uzatge», en R. Vidal de Besalú (*Abril issia*, veg. l'ed. Field, si bé això pot ser una cita d'altri, que hom altrament atribueix a G. de Saint Leidier, *PSW* III, 439); el recordo també en Cerverí de Girona. Però és clar que essent en trobadors i tan occitanitzants, això a penes es pot citar com a testimoni de llengua nostra. *Aficadament* mall. S. xvi. *Aficai* mall.

Del fr. *ficher* 'clavar' es deriva *fiche* 'estaca', 'tac', 'fitxa', del qual es prengué el nostre *fitxa* [Lab. 1839] per conducte del castellà (on ja apareix c. 1800); l'ús d'aquest manlleu no té res de necessari: com a terme de joc, l'expressió nostra és *peça* (*peces de les dames*, *dels escacs*, *del dòmino*, *de l'àbac*, etc.), com a terme d'oficina o d'erudició sempre s'ha dit en català *cèdula* (amb *cedulari*=cast. *fichero*), com a terme de manyà o fuster és un barbarisme, com a terme de policia... potser no és prudent que m'hi fiqui: i si hi ha «esper-

tiu» o badocs que imitin els termes policíacs no em sembla de bon gust! *Fitxar*. *Fitxer*.

La forma equivalent al nostre verb en castellà és *hincar*, antic *fincar*, que abans tingué també el sentit de 'quedar-se, romandre' (idea d'arrels que es claven'), i en aquesta resistí més la *f-* per arcaisme jurídic; d'ací el derivat *finca* ' propietat immoble, rústica o urbana', no documentada en castellà fins c. l'a. 1800; per a la gènesi i cronologia en castellà d'aquesta innovació de sentit, veg. la nota 11 del DCEC (HINCAR). Del castellà va passar al català, on ja es documenta com a «fundus» en Belv. (1803), «heretat, possessió» (Lab. 1839): aquests eren en efecte els mots genuïns i antics en català, i que encara predominen en certes zones: *heretat* resta usual pertot (i fins predomina, en el P. Val.), *possessió* és gairebé encara avui general a les Illes, i se sent en algunes comarques del NE. amb el valor de 'finca rural' (*bisenda*, amb matís de més grandària, és també castellanisme arrelat).⁶ *Fincar-se* és derivat de *finca*, potser format més aviat pel català que pel castellà, i que en tot cas ha pres entre nosaltres més vigor que allà: ja l'usà sovint NOLLER (1883, 1884): «comensà don Joaquim dividint lo seu capital en dues parts desiguals; la menor la destinà a les aventures del joc, per obra y gràcia del qual és ric; la major, a *fincar-se*», «ara tenim cent mil duros: encara som pobres; si arribem al doble, allavors *nos fincarem*, deixarem lo negoci y digan lo que vulgan» (*Notes de color*, 126, 233).

¹ És molt dubtós que hagi existit una forma medieval *fincar* com la castellana antiga i portuguesa, però que com a catalana solament figura en edicions deficitants: «*fincant* lo genoll ---», *Curial* (*NCL* II, 210), i *AlcM* en cita dos textos més d'editors encara més inexperts, que sabien més el llenguatge macarrònic dels *llibres de caballerias* que el del *Tirant*: no solament pogueren pendre per titlla de nasal la ratlleta que sovint posen els mss. medievals sobre la *i* perquè no es confonguï amb altres lletres, sinó que ací la fa més suspecta el fet que hi hagi (en dos dels casos) una altra *n* implosiva, car els escribes és molt freqüent que allarguessin la titlla de nasal més del que calia, donant lloc a malentesos; altrament una de les cites és de l'esgarriat pastitx d'Andreu Febrer que a penes es pot mirar com a mostra de llengua catalana. *Ficar* és la forma correcta, que posà l'autor en el mateix *Curial*: «lo rey *ficà* esperons al seu cavall» (ed. Rubió, 201), i probablement és l'única que ell va usar. —² Tampoc no mereix imitació l'ús eufemístic de *ficar* ('fúmer, fotre'), calcet del francès per alguns rossellonesos: «*ficar* un cop d'arpa» 'd'urpa' (Grandó, *Misc. Fabra*, 182, s. v. arpa), «lo lion *ficava* uns brams / que les penyes ne tremolaven» (Saisset): que es tracta d'un calc de l'eufemisme fr. *ficher* ho veiem encara més clar en observar que també diuen *ficut* («aquell *ficut* feñiant») = *fichu*. —³ Cançoneta infantil per ensenyar a comptar, o per jugar, amb els dits de les mans: «Conillets amagadets, que la llebra va (a) caçar, nit i dia, nit i dia, *fica* foc a l'abadia, *fica* foc al forn: